

RELIQUIÆ SANCTORUM IN CATALONIA

N. 4
Febrer
Març
2021

Dossier: Relíquies i arquitectura1.- Les criptes

Relíquies al territori: a devoció catalana a les Onze Mil Verges

Enigmes amb relíquies: sant Josep Oriol

Reliquiaris: La cambra sepulcral de sant Oleguer

Miscel·lània: santa Escolàstica / pedra de Lourdes / sant Pacià

Relíquies i cultura popular: El temor de sant Romuald

I les seccions habituals...

Aquesta imatge i la de portada són
del reliquiari de santa Calamanda
venerat a Calaf

Editorial

p. 3

Dossier: Relíquies i arquitectural.- Les criptes

p. 4

Relíquies al territori: a devoció catalana a les Onze Mil Verges

p. 11

Enigmes amb relíquies: sant Josep Oriol

p. 17

Reliquiaris: La cambra sepulcral de sant Oleguer

p. 20

Miscel·lània: santa Escolàstica / pedra de Lourdes / sant Pacià

p. 22

Relíquies i cultura popular: El temor de sant Romuald

p. 28

Relíquies són notícia

p. 29

Efemèrides:

p. 30

Santoral tradicional

p. 31

LES RELÍQUIES SEMPRE SÓN NOTÍCIA

Ena secció d'aquesta revista està encapçalada per aquestes mateixes paraules. Sens dubte, inclou aquell contingut d'un dels objectius que es van plantejar en el primer número de la revista: demostrar que les relíquies estan molt sovint d'actualitat. Malauradament, a causa de la situació de pandèmia en la qual ens trobem des de fa mesos, no s'han portat a terme les manifestacions més pròpies de la veneració a les relíquies de sants, com la besada als reliquiariis. En canvi, s'han recuperat peces que, per una raó o altra, feia temps que estaven fora del contacte amb el públic i, especialment, amb els devots.

La vila comtal de Besalú, seu d'un efímer bisbat, ha tingut en gran estima les seves restes sacres malgrat els fets luctuosos en els diferents conflictes bèl·lics o en robatoris poc piadosos. En els darrers mesos, la investigació i les gestions que s'han dut a terme des de la regidoria de cultura de l'Ajuntament, i de part de besaluencs com Joan Balateu, han proporcionat notícies de primera magnitud.

Fa unes setmanes, l'exposició dels fragments del reliquiari de la Veracreu, robada el 1899, permetia gaudir del testimoni d'una peça d'història mil·lenària. El passat diumenge, 24 de gener, es completava la museïtzació del cap reliquiari de sant Vicenç, capellà, venerat a l'església parroquial de la vila.

Aquestes dues accions depassen els límits administratius de Besalú per convertir-se en un goig per a tothom que aprecii la religiositat popular catalana i el patrimoni material i immaterial català.

Des d'aquestes ratlles vull agrair la participació de tothom que ho ha fet possible, especialment a Joan Balateu i l'aportació del seu material fotogràfic i contingut de les notícies que han permès fer-ne ressò en aquestes pàgines.

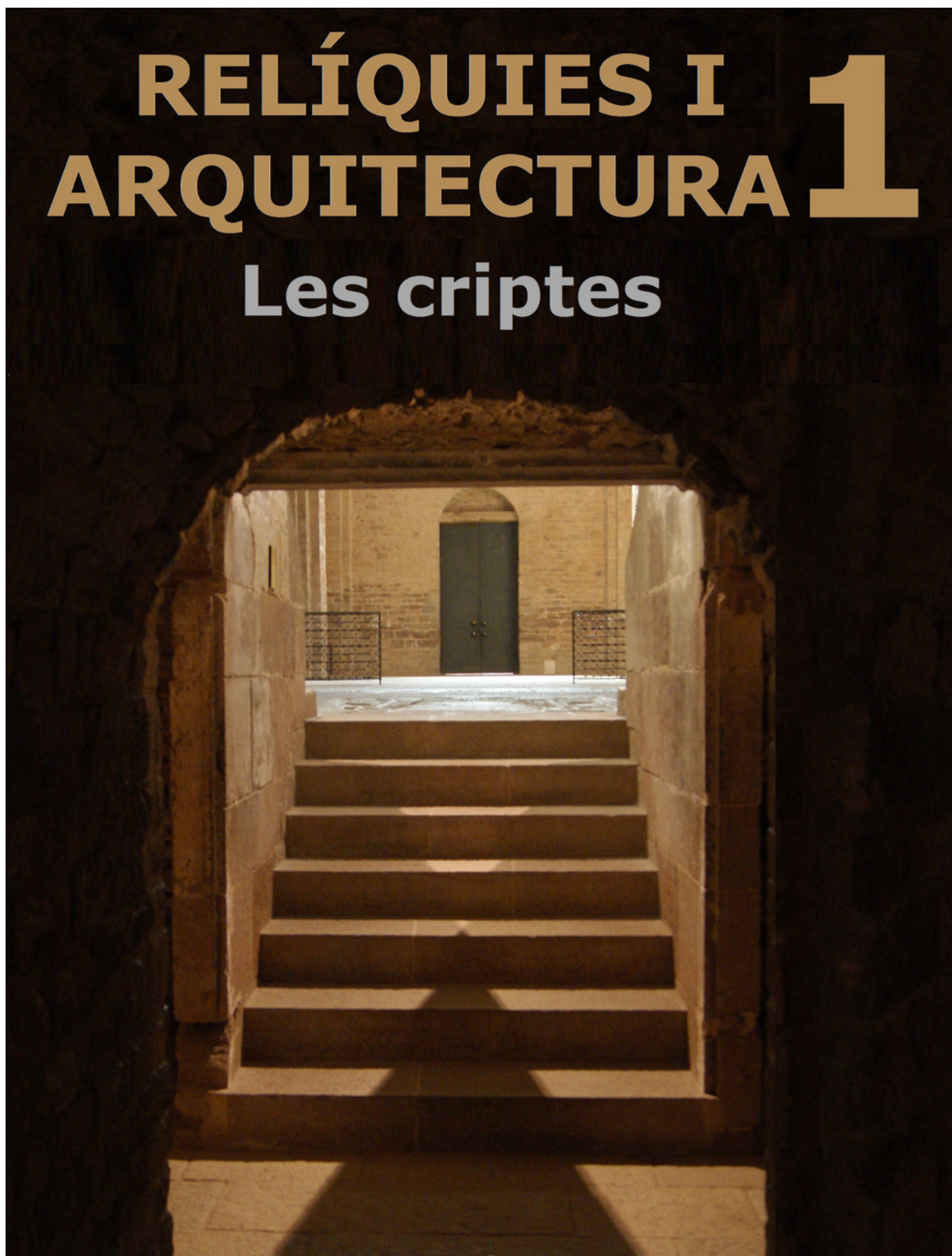
Joan Arimany i Juventeny

RELÍQUIES I ARQUITECTURA 1

Les criptes

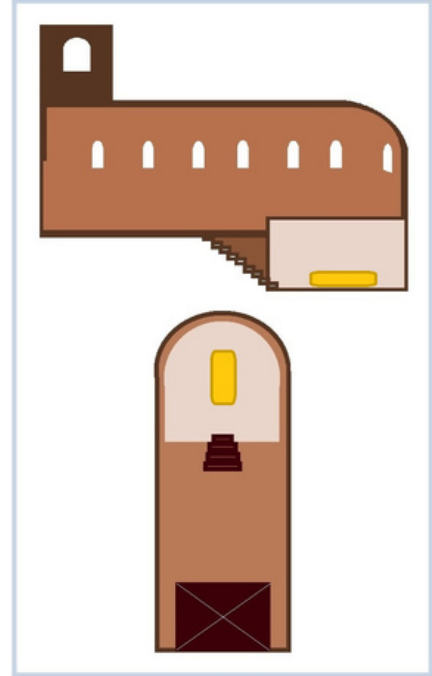

ELS MURS SÓN RELIQUIARIS

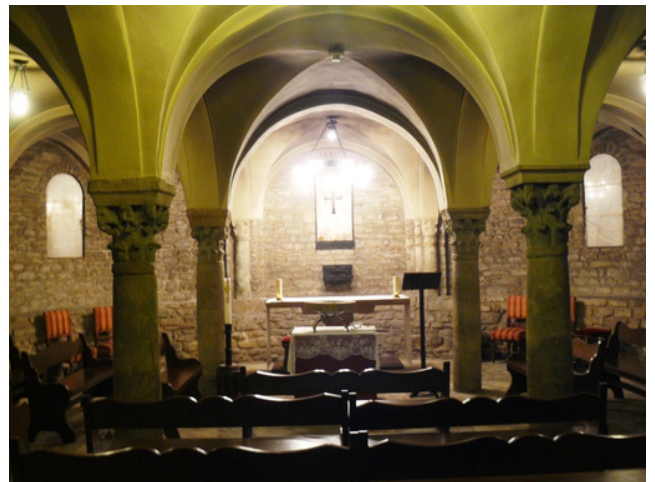
La cripta és una construcció arquitectònica associada a les relíquies de sants en temps més antics. Josep M. Martí i Bonet, a **Sacralia antiqua** (1) en fa una definició molt detallada: "Espai subterrani a l'interior d'una església on s'hi duen a terme funcions religioses i, ocasionalment enterraments. Recorden la pràctica de fer misses sobre les sepultures dels màrtirs i, posteriorment, construir-hi temples a sobre. Era una zona més aviat reservada per als religiosos i a les criptes se solia disposar els reliquiariis de major importància per a la comunitat de fidels i, en cas de posseir un cos sant o alguna relíquia rellevant se situava al centre mateix de l'espai; a la vertical, en un nivell superior, s'hi col·locava l'altar on s'oficiaven les celebracions obertes. Espai subterrani que correspon gairebé sempre al presbiteri alt de les grans esglésies, nascut del culte de les relíquies, que serveix per al culte diví i que sol tenir un altar. Originàriament era un corredor (cripta circular, cripta de corredor) que tenia una sola cambra o una unió de cambra i corredor o una unió de passadissos i cambra de la qual, al segle IX es va desenvolupar una mena d'església subterrània amb un o diversos altars, allargada sovint fins al creuer. Aquesta església prengué el tipus de cripta amb halls de dues, tres i més naus. Es generalitzà en gran manera als segles XI i XII; cap al XIV caigué en desús; per influència del gòtic perdé la popularitat, venint a ser emprada només en casos especials. Durant el barroc torna a tenir vigència, especialment sota l'altar major".

Criptes catedralícies

A Catalunya són diverses les criptes que es conserven. A les catedrals de les seues catalanes n'hi ha exemples de diferents èpoques.

Xavier Barral, a l'inici del seu estudi sobre la cripta vigatana, en proporciona les referències següents: "Diversos documents medievals mencionen la cripta de la catedral quan es refereixen a l'altar denominat **Sancti Petri de confessione**. Aquest és esmentat ja en una clàusula testamentària del canonge Ramon quan fa la deixa a Sunyer, el 1056, del seu alou de Paloma: "ut sempre et per omnes annos illuminet unam lampadam in **Sancto Petro de confessione**".

Aquesta confessió, clara al·lusió a la cripta, esmentada pocs anys després de la consagració és una prova documental que la catedral va ésser proveïda des del començament amb una cripta i que aquesta es va construir". Barral afegeix: "Aquest altar de Sant Pere és diferent a l'altar principal de l'església...". (2) Que la cripta vigatana fos anomenada de confessione és una clara associació amb la tomba de l'apòstol Pere a la basílica del Vaticà de Roma. Esdevé un indici clau de la voluntat del bisbe Oliba per adoptar i promoure la devoció a les relíquies en generar aquest paral·lisme amb les relíquies més significades de l'Església romana.

Les reformes que durant el segle XIV es van practicar a la Seu de Vic van fer desaparèixer la cripta –que havia estat ampliada en el segle XII– i, fins i tot, el seu record. La intervenció promoguda per Eduard Junyent a partir del 1941, amb el propòsit de reconstruir l'edifici afectat durant la Guerra Civil, en va permetre la localització i, posterior recuperació.

Un exemple de cripta de catedral d'estil gòtic es troba a Barcelona. Josep Bracons i M. Rosa Terés en constaten l'excepcionalitat: "[...] a sota el presbiteri hi ha la cripta de Santa Eulàlia. L'existència d'aquesta cripta constitueix una altra particularitat arquitectònica de la seu barcelonina, ja que les criptes són elements inhabituals en l'arquitectura gòtica." I afegeixen: "Sembla clar que la seva presència obeeix a la voluntat de reproduir dins la catedral gòtica la mateixa organització cultural de la catedral romànica."(3)

catalonia
sacra

www.cataloniasacra.cat

Aquesta organització partia de segles abans: “Durant el bisbat de Frodoí (861-890), i com a mostra de la significació que en el segle IX tenia la seu de Barcelona, va rebre un precepte d’immunitat de Carles el Calb. Precisament coincideix amb aquest govern la dedicació de la seu, a més de la Santa Creu, a santa Eulàlia, una màrtir barcelonina que va sofrir els assots, la creu i el foc durant els primers anys del segle IV. Cap al 635, l’abat Quirze, d’un monestir de les rodalies de Barcelona, en va guardar les relíquies i va recopilar, segons la tradició oral, les actes del seu martiri. El 878, el bisbe Frodoí, amb el suport del metropolità de Narbona, va trobar a l’església de Santa Maria de les Arenes les relíquies de la santa, les quals es van traslladar solemnement a la seu, que des d’aleshores la va venerar com a patrona principal.”(4)

Barral també afirma que l’edifici romànic, construït sobre l’anterior, a la segona meitat del segle XI ja devia tenir cripta: “[...] la catedral romànica va tenir una cripta que és molt probable que ja albergués el cos de santa Eulàlia.”(5)

L’any 1298 es va iniciar la catedral gòtica. Sota la direcció del mestre Jaume Fabre es va enllestir la important reforma que proporcionaria la imatge actual de la seu. L’any 1339, un cop reformats els elements més importants, es va traslladar el cos de santa Eulàlia a la nova cripta el 10 de juliol, en solemne processó participada per la més alta noblesa i principals personalitats civils i religioses del país. (6)

En aquest cas, la cripta no era de la mateixa tipologia pròpia del romànic: “No es tracta d’una cripta tancada a la manera d’una confessió, sinó d’un espai visualment ben connectat amb la nau, per tal de fer visible a tots els fidels el monumental

sepulcre de la santa ‘ben parlada’ (això vol dir Eulàlia).”(7) Aquest sepulcre, situat rere l’altar a mena de retaule és descrit per Josep Bracons: “Adopta una de les formes més característiques dels sepulcres medievals de cossos venerats: alçat sobre columnes en posició destacada.”(8) És obra del mestre pisà Lupo di Francesco i està format per les vuit columnes que eleven la caixa decorada amb vuit alts relleus amb escenes de la vida i martiri de santa Eulàlia.

La Collegiata Basílica de Santa Maria de Manresa acull també una cripta. Malgrat que gran part de l’obra correspon al període gòtic la cripta fou més tardana. Anna Orriols explica: “Entre els anys 1576 i 1578 es va construir, sota el presbiteri de la Seu, una cripta. El motiu no era altre que confegir un espai per a guardar i venerar les relíquies dels sants Maurici, Fruitós i Agnès, arribades a la ciutat l’any 1372, procedents de Sant Fruitós de Bages, en un clar exemple més dels nombrosos **furta sacra** (sacres robatoris) que al llarg de l’edat mitjana havien permès, sota l’excusa de la seva inadequada conservació, sostreure relíquies d’un indret i traslladar-les a un altre on, segons s’argumentava, haurien de ser venerades de forma més convenient.”(9) Orriols segueix dient: “[...] al segle XVI es basteix un escenari soterrani que les tindrà com a absolutes protagonistes, de manera que tota l’escenografia de l’espai hi està relacionada. Inicialment s’entrava per una escalinata situada a la

part frontal, just davant del presbiteri, però als anys setanta del segle XX va ser substituïda per dos accessos laterals, alhora que la cripta era ampliada pel costat oest. Es tractava, abans de la prolongació, d'un espai centralitzat, cobert amb volta rebaixada de creueria, que seguia, en els seus plantejaments essencials, el model de la que el 1339 s'havia fet a la catedral de Barcelona.”(10)

A l'església de Sant Miquel del complex episcopal de l'antiga Ègara (Terrassa), temple funerari de la seu, disposa d'una cripta que, segona la datació, deu ser de les més antigues de Catalunya. Joan Rovira, Olga Cabús, Jordi Garreta i Pilar Ordoño en fan detallada descripció: “A l'esquerra de l'altar, al costat nord de l'església, trobem unes escales que baixen cap a una cripta subterrània que queda just a sota de l'absis. Entrem a la cripta per un corredor que conserva encara els murs i l'arrebossat originaris del segle VI. El sostre, recobert per una capa blanquinosa, és l'única part que es va haver de reconstruir, ja que s'havia esfondrat en una època posterior. El passadís acaba en un mur cobert per una volta també original. És un detall curiós, ja que la solució més lògica seria que aquest deambulatori tingués entrada i sortida per ambdós costats, com succeeix en la immensa majoria d'estructures similars. Per algun motiu que desconexem, però, els constructors de la cripta van decidir deixar tancat aquest costat sud, per la qual cosa existeix un únic accés. Al mig del passadís s'obre l'espai central de la cripta: un petit recinte de planta trilobulada. Els tres reduïts habitacles, cadascun amb un finestró per on es filtra una esmorteïda llum exterior, conserven les parets i l'arrebossat originals del segle VI. Fins i tot en podem apreciar el sòcol, amb pintura vermellosa de la mateixa època. A la petita cambra de la dreta es pot veure una tomba rectangular marcada al terra. És evident que aquest era un enterrament especial,

possiblement d'algun personatge sant o d'alguna relíquia que es venerava. Però la tomba va ser profanada ja en una època antiga, i s'ha perdut l'advocació que tenia aquest recinte tan singular.” (11) Malgrat aquest desconeixement, s'atribueixen aquestes relíquies a sant Celoni.

Criptes monàstiques

Les esglésies dels monestirs també acollien criptes. L'interès a posseir relíquies que fossin focus d'atracció de pelegrins era un gran motiu per acollir-les i disposar-les de forma prou adient.

El monestir de Sant Pere de Rodes conté una cripta excepcional, per la seva estructura i per la seva antiguitat. Sònia Masmartí en dona una acurada descripció: “La cripta de l'església de Sant Pere de Rodes fou construïda aprofitant el mur exterior de l'absis de l'església preexistent. Es troba situada sota l'absis central i la seva planta anular, amb un accés per a cada banda del presbiteri, recorda l'estructura d'un deambulatori.” (12) La singularitat ve per la seva disposició que aprofitava el deambulatori com a

solució arquitectònica: “[...] la cripta es va construir amb forma de deambulatori, de manera que permetia voltar el mur semicircular a l’interior del qual es conservava el tresor més preuat del monestir. Actualment aquest mur és totalment cec, però podem pensar que, igual que en construccions semblants d’altres santuaris de pelegrinatge, el mur tenia espitlleres i petites obertures per on els pelegrins podien treure el cap o bé introduir unes tires de roba per tal que quedessin impregnades pel poder diví que es despenia de les relíquies.”(13)

Xavier Sitjes, per la seva banda, ofereix un estudi de la cripta del monestir de Sant Benet de Bages: “A Sant Benet la cripta ocupa tot l’espai situat sota l’absis central i el presbiteri antic i, per facilitar la circulació de fidels, té dues escales, una a cada costat, que fan angle a fi de no destorbar l’accés a les grades del presbiteri. Una finestra de doble esqueixada il·lumina i ventila el petit recinte.” La seva funció era clara: “Consta documentalment l’existència d’un altaret central, que va desaparèixer quan va ser tret l’urna de les relíquies de sant

Valentí, per anar a ocupar un nínxol de l’altar del transsepte. La volta de la cripta va ser destruïda en alçar el presbiteri. Aleshores aquesta fou convertida en sepultura de monjos, per a la qual cosa van ser inutilitzades les escales d’accés i obert un passadís central, on es baixava per un trapa del paviment de la nau.” (14)

Altres tipologies

La col·legiata de Sant Vicenç de Cardona, origen del castell, també té una cripta de gran interès. Aquesta construcció ocupa l’espai presbiteral. Joan A. Adell explica: “Sota aquest complex i desenvolupat presbiteri, que té accés frontal per l’escala (...) que parteix en dos l’escalinata d’accés al presbiteri, i també presenta dos accessos laterals, situats molt i més discretament a la base dels arcs laterals, situats molt més discretament a la base dels arcs laterals de suport de la cúpula. Les tres escales menen a una mena de vestibul cobert amb volta de canó, al qual s’obren les tres naus de la cripta, cobertes per dotze trams de voltes d’aresta recolzades en nou columnes monolítiques...”(15)

Puntualment, també es troben criptes en temples parroquials, de construcció gòtica o barroca, com el de Sant Miquel de Cardona o Sant Jaume de Calaf. La primera, situada al centre històric del nucli urbà de Cardona, sota l'ombra del castell, es va consagrar el 13 de juny de 1398. L'esmentat Joan A. Adell indica el següent: "Sota el presbiteri, poligonal, es construí una cripta on es dipositaren, l'any 1524, els cossos de sant Celdoni i sant Ermenter, procedents del priorat dedicat a ells, a Cellers." (16)

Sota el presbiteri de l'església de Sant Jaume de Calaf també hi ha una cripta, amb doble entrada. Va ser enllestida l'any 1649 en les obres de l'edifici del temple parroquial, dutes a terme durant el segle XVII i que substituïa l'antic d'estil romànic. Preserva les relíquies de santa Calamanda, de gran veneració local, amb confraria pròpia i considerada patrona de la vila.

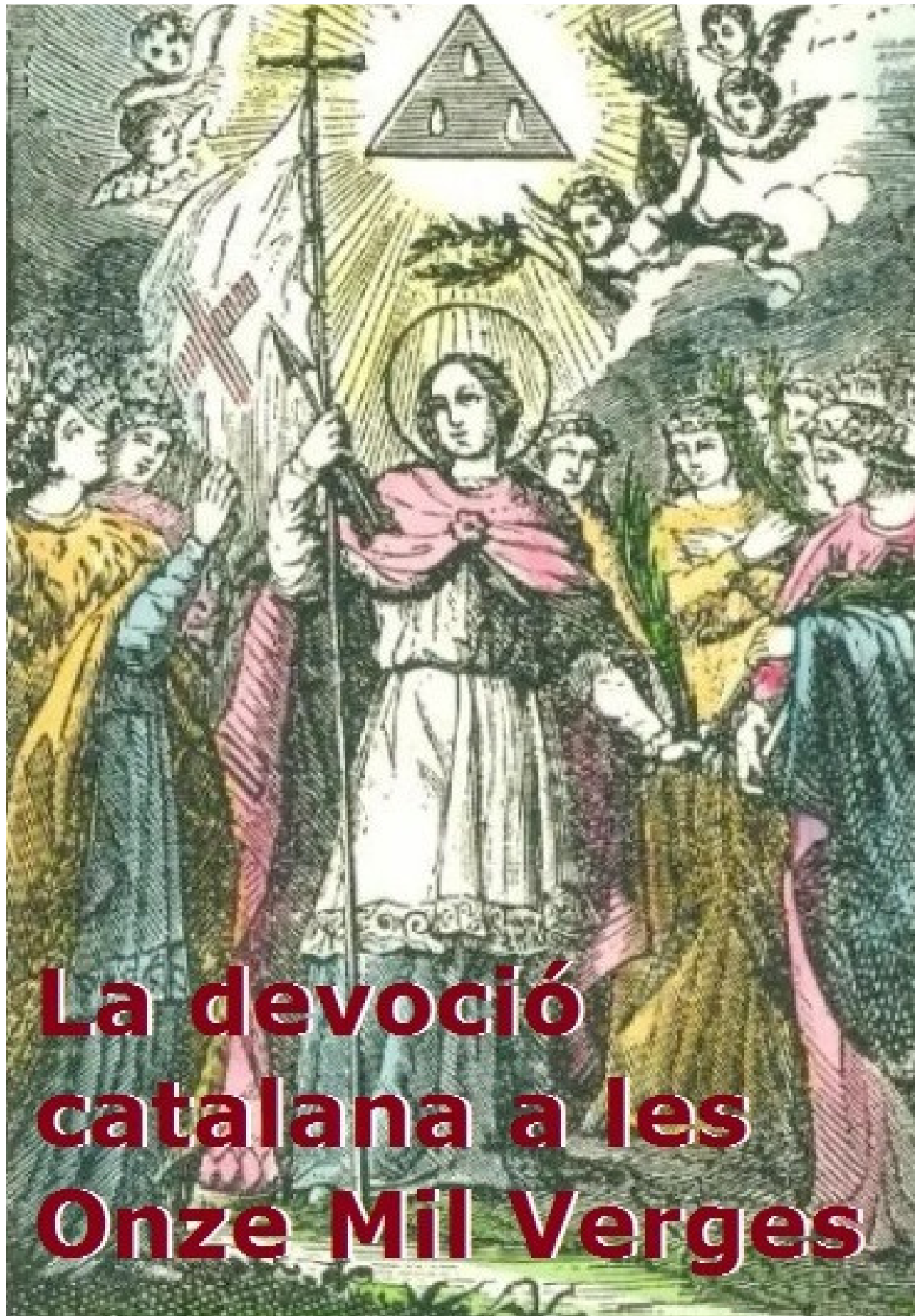

En els darrers temps, la cripta ha estat un recurs arquitectònic que, ocasionalment, ha reforçat la presència de relíquies o cossos sants. El temple – sepulcre de Sant Antoni Maria Claret a Vic n'és un clar exemple. Emplaçat al mateix lloc de l'antic convent mercedari, casa mare dels claretians, l'actual edifici, projectat per l'arquitecte Josep M. Ribas i Casas i acabat el 1970, acull una cripta on, en lloc preeminent, es pot veure el sepulcre del sant, obra de l'artista gironí Domènec Fita, fet en elaborada marqueteria i inspirat en el barroc romà. Les restes de Claret s'hi van dipositar un cop acabat el temple, però el sepulcre ocupa el lloc actual des de mitjan 1999. Un vidre glaçat permet entreveure les despulles.

Notes:

- 1 Martí, Josep M. *Sacralia antiqua*. Barcelona: Arxiu Diocesà de Barcelona, 2014
- 2 Barral, Xavier. *La catedral romànica de Vic*. Barcelona: Artstudi Edicions, 1979, p. 56
- 3 Bracons, J.; Terres, M.R. "La Catedral de Barcelona", dins *L'Art Gòtic a Catalunya*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2002, v. 1 [arquitectura], p. 280
- 4 Barral, Xavier. *Les catedrals de Catalunya*. Barcelona: Edicions, 62, p. 32
- 5 Barral, Xavier. *Les catedrals de...* [op. cit.]
- 6 *Relato histórico de la traslación de las reliquias de santa Eulàlia, virgen y mártir, al sepulcro y cripta de la catedral de Barcelona en 1339*. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés, 1906
- 7 Bracons, J.; Terres, M.R. "La Catedral de..." [op. cit.]
- 8 Bracons, Josep. "Lupo di Francesco a Barcelona: el sepulcre de Santa Eulàlia i el seu context artístic", dins *L'Art Gòtic a Catalunya*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2007, v. 1 [escultura], p. 118-125
- 9 Orriols, Anna. *La Seu de Manresa*. Sant Vicenç de Castellet: Farell, 2006, p. 39-31
- 10 Orriols, Anna. *La Seu de...* [op. cit.], p. 31
- 11 Rovira, Joan [et. al.]. *La Seu d'Egara. Les esglésies de Sant Pere de Terrassa*. Terrassa: Ajuntament de Terrassa, 2009, p. 107
- 12 Masmartí, Sònia. *Sant Pere de Rodes, lloc de pelegrinatge*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2009, p. 34
- 13 Masmartí, Sònia. *Sant Pere de...* [op. cit.], p. 84
- 14 Sitjes, Xavier. *Sant Benet de Bages: estudi arqueològic*. Manresa: Gràfiques Montañà, 1975, p. 49
- 15 Adell, Joan A. *Col·legiata de Sant Vicenç de Cardona*. Barcelona: Curial, 1994, p. 83
- 16 Adell, Joan A. *Col·legiata de Sant...* [op. cit.], p. 91

RELÍQUIES AL TERRITORI

L'imaginari popular cristià va concebre nombrosos collectius de suposats màrtirs. El quantíós nombre que formaven aquests grups, aplegats per un nexa comú, va permetre la dispersió de nombroses relíquies amb dubtosa identificació; aleshores, adquirien una denominació i algun tret biogràfic sorgits de la llegenda o de la fantasia dels posseïdors. Aquest és el cas de les Onze Mil Verges.

La llegenda de les Onze Mil Verges la va resumir amb fidelitat Joan Soler: "[...] un capità de Britània conquerí la península d'Armòrica –l'actual Bretanya– i repartí les terres entre els seus soldats. Però heus aquí que no hi havia dones, i en feu venir d'Anglaterra, Escòcia i Irlanda, si us plau per força, per casar-les; ell demanà per muller Úrsula, filla del rei de Cornualla. S'embarcaren cap a Armòrica onze mil donzelles, però un vent contrari les menà vers el Rin. Allà, els bàrbars luxuriosos se'n van apoderar i pretenien forçar-les; però Úrsula les feu determinar a perdre la vida abans de l'honestetat, i els bàrbars les van degollar a totes. Els seus cossos foren recollits pels cristians; a Colònia els donaren sepultura i fundaren un monestir on es veneraven els caps de moltes d'elles."(1)

Algunes versions de la narració la situen a la segona meitat del segle IV. Iacopo da Varazze (2) va recollir que l'esmentada Úrsula va fer un viatge fins a Roma acompanyada per onze donzelles –que cadascuna anava acompanyada de mil verges–, ja que s'havia de casar amb el rei, que havia de convertir-se al cristianisme. De tornada de Roma –on s'havia realitzat el casament–, a les portes de Colònia –l'antiga Colonia Claudia Ara Agrippinensium–, els huns haurien mort tot el seguici.

L'impuls de la devoció a les Onze Mil Verges a Europa va rebre l'impuls arran del descobriment, l'any 1106, d'una necròpolis romana a Colònia prop del riu Rin amb cossos humans. Algunes d'aquestes restes eren de dones que la il·lusòria voluntat d'algun dels pobladors de la zona va multiplicar fins al nombre que es va establir en els temps posteriors.(3) Sembla més probable, però, que l'errònia lectura de XI.M.V. (Onze Màrtirs Verges) –quantitat més versemblant– fos l'origen d'una xifra tan elevada.(4)

La fama de les Onze Mil Verges va establir-se a Catalunya un segle i mig després. En un solar a tocar de la catedral de Barcelona, el bisbe Arnau de Gurb

NOM	LLOC
Úrsula	Sant Joan de Valls
Agonilla	Catedral Barcelona
Digna	
Benigna	
Lefana	
Eufrosina	Catedral de Girona
Redempta	?
Elisenda	
Florina	
Eleofana	
Celsa	
Florentina	Santa Maria de Prades
Prancasia + 4	Monestir de Santa Maria de Montserrat
Calamanda	Sant Jaume de Calaf
Columbina	Monestir de Poblet
Clara	Monestir de Santes Creus
Càndia	Catedral de Tortosa
Còrdula	

(1253-1284) va edificar-hi una capella en la qual es dedicaven les Onze Mil Verges –avui de Santa Llúcia. La construcció es va enllestir el 1268 i va quedar integrada a l'estructura de la catedral quan es va finalitzar el claustre de la seu barcelonina.⁽⁵⁾ Aquesta és la primera dedicació de moltes, entre capelletes i altars, als edificis eclesiàstics del país: la capella del Sant Sepulcre de la seu de Girona estava dedicada inicialment a les Onze Mil Verges i a santa Úrsula, edificada entre 1313 i 1321; l'actual capella del baptisteri de la catedral de Tarragona estava dedicada a santa Úrsula i a les Onze Mil Verges en ser construïda en estil gòtic, entre 1335 i 1340, mentre era arquebisbe Arnau Sescomes i que va perdurar fins a la Guerra del Francès; l'any 1332 es va construir una capella dedicada a les Onze Mil Verges a l'ala est del claustre gòtic de la catedral de Vic que havia sol·licitat el ciutadà barceloní Bartomeu Monjo. De la mateixa manera, la titularitat de les Onze Mil Verges també va arribar a una gran quantitat de capelles i altars monàstics i parroquials d'arreu del país.

A l'entorn rural i, especialment, en època barroca, segona meitat del segle XVI a XVIII, les santes de relíquies de les Onze Mil Verges –com se solia fer amb la majoria de relíquies que es veneraven en el mateix context a Catalunya- s'invocaven contra els contrastos climàtics, fossin sequeres o temporals.

Les primera relíquia arribada al país, a la seu barcelonina, va ser el crani d'una verge, a qui es va anomenar Agonilla (l'any 1330); la van seguir Digna (el 1356), Benigna (el 1356) i Lefana (el 1417). La seu gironina gaudia de la possessió del cap de santa Eufrosina que, a més, tenia capella pròpia a l'ala est del claustre de la catedral de Barcelona.

La tradició afirma que la relíquia de santa Úrsula de Valls, un fragment de mandíbula de la màrtir, va ser un obsequi d'Elionor d'Aragó i senyora de Valls (c. 1333-1417), reina de Xipre. Sembla més probable, però, que fos una donació de Jaume Sitjó i Carbonell, bisbe de Tortosa entre 1348 i 1354. Se li va construir un reliquiari anatòmic, en forma de bust, de plata daurada i policromada. Francesca Español en fa la següent descripció: "Mostra un rostre femení amb els cabells deslligats, trenats a la zona que emmarca el rostre i llisos a la part posterior. Les orelles, molt matusseres, són un tret distintiu [...] del taller que ha obrat la peça, igual que el nas afilat i els ulls. A la base alternen pedres encastades de format ovalat amb escuts en losange al camper del qual hi figura una flor de lis, interpretada com l'emblem del bisbe Sitjó. Inicialment s'accedia a la relíquia des de la zona superior del crani, però una reforma de 1943 va situar l'obertura a la zona posterior."⁽⁶⁾

A l'inventari de relíquies preservades al monestir de Santa Maria de Montserrat a la seva obra **Epítome histórico del portentoso Santuario de Ntra. Sra. de Monserrate** publicada el 1747 va fer constar que,

entre d'altres, en una arca de marfil hi havia: "De las Onze mil, cinco Cabezas, en otras tantas cabezas de plata. Dos de ellas son dádiva de Doña Maria de Cardona. La una de estas dos se llama Santa Prancasia". (7) Aquestes restes, segons les dades biogràfiques de Joan de Cardona i Requesens (c. 1530-1609), haurien arribat al monestir a finals del segle XVI.

El monestir de Santa Maria de Poblet posseïa les restes de santa Columbina que, el 1330, l'abat Ponç de Copons va encomanar a fra Guillem de Ripoll d'anar-la a cercar a Colònia; d'allà, passant per París, va arribar al cenobi. El dominic Antoni Vicent Domènec va constatar, a principis del segle XVII, que santa Columbina era invocada contra les sequeres i, amb aquesta finalitat, la veneraven especialment les poblacions de la rodalia com Montblanc, l'Espluga de Francolí i Vimbodí que havien fet vot de poble de visitar-la en processó.(8) A l'altar major de l'església de Poblet s'hi van representar les tres escultures de les Onze Mil Verges: la mateixa santa Columbina, santa Úrsula i santa Florentina.(9)

La devoció a santa Càndia arrenca el 6 d'abril de 1351 per la concessió de part de l'arquebisbe Guillem de Colònia d'una important relíquia a la catedral de

Tortosa; hi tenia capella pròpia, a l'antiga sala capitular. Aquest reliquiari era dut en processó pels carrers de la ciutat i s'acabava amb llums i focs i diverses ballades. Segons Antoni V. Domènec, si es tocaven les restes de santa Càndia es curava de mal de cap i de gola així com l'inflament dels ganglis limfàtics. L'historiador i frare dominic citava diversos miracles ocorreguts el segle XVI.(10) La catedral de Tortosa conserva un bust reliquiari de finals del segle XV amb peanya barroca posterior. És una obra d'orfebreria en argent sobredaurat, repussat i cisellat. Joan Domenge i Jacobo Vidal afirmen que es devia elaborar a Barcelona a finals del segle XIV: "L'obra presenta un volum i una definició dels trets facials força correctes, propis d'una donzella jove; els cabells, tractats amb insistents ondulacions, encara resulten una mica arquetípics".(11)

La llegenda afirma que Còrdula era la més jove de les Onze Mil Verges –condició que també es deia de santa Florentina- i que, en veure com les seves companyes eren decapitades pels bàrbars, es va espantar; es va refugiar en un vaixell fins l'endemà quan, penedida, es va lliurar al martiri com havien patit les seves col·legues. Per aquest motiu, la seva festa se celebrava l'endemà de la diada del grup de les Onze Mil.(12) Es mostrava d'aquesta manera que havia mort en martiri un dia després que les altres companyes. La tradició considerava que les relíquies havien estat un obsequi de l'arquebisbe de Colònia a mitjan segle XVI. El tresor de la catedral de Tortosa posseeix un bust reliquiari dedicat a santa Còrdula que ja apareix en un inventari de 1347. Domenge i Vidal el descriuen amb aquestes paraules: "El rostre presenta unes faccions convencionals, amb un tractament sintètic del colom i una definició molt lineal i repetitiva dels cabells. Amb tot, no desdiiu dels corrents escultòrics trescentistes vigents a la Catalunya del moment".(13)

SANTA CALAMANDA DE CALAF

Santa Calamanda és la verge màrtir, associada a les Onze Mil Verges, amb devoció a Calaf. La tradició local, però, relata que va néixer a la mateixa població de Calaf, concretament al lloc de Soler Lladrús, i que va patir martiri pel fet de ser cristiana. El moment, lloc i causant de la seva mort es discuteix entre diverses versions: per una banda, se la designa com una de les Onze Mil Verges amb el mateix final de les seves nombroses companyes; per altra banda, Ramon Sargatal diu que hauria estat morta pels sarraïns al segle VIII.⁽¹⁴⁾ Finalment, uns goigs populars diuen que va ser morta per ordre del prefecte romà Dacià, personatge llegendari a qui se situa al voltant de l'any 300.

La devoció a santa Calamanda va prendre força a la població de l'Anoia amb l'aprovació del papa Urbà VIII i, fins i tot, es va crear una confraria en el seu honor.

El lloc de veneració de santa Calamanda es troba a l'església de Sant Jaume de Calaf. Aquest edifici, a les primeres dècades del segle XVII, va substituir un edifici anterior dedicat a sant Miquel. El 1639 ja s'havien acabat les obres principals i es va obrir al culte. Una dècada després, sota el presbiteri, es va construir una cripta on, per la seva significació arquitectònica, el reliquiari i les relíquies de la santa reben els seus fidels.

El reliquiari és de tipus antropomorf que presenta el bust de talla, policromat, de la santa amb el cap coronat. Aquesta corona es pot extreure per deixar la tapa metàl·lica d'un reconditori on un receptacle amb un vidre superior recull restes òssies del crani.

Notes:

- 1 Soler, Joan. Enciclopèdia de la fantasia popular catalana. Barcanova: Barcelona, 1998, p. 797
- 2 Varazze, Iacopo da. La Leyenda dorada. Madrid: Alianza, [1990], vol. 2, p. 677 – 681
- 3 Ferreiro, Jaime. La leyenda de las once mil vírgenes: sus reliquias, culto e iconografía. Murcia: Universidad de Murcia, 1991, p. 35-36
- 4 Papell, Joan. La història de Valls: extractes de les "Anotaciones de la historia de Valls por un vallense, anno MDCCCLXXXIV". Valls: Edicions Cossetània, 1999, p. 56
- 5 Busqueta, Joan-Josep. "Santa Llúcia (abans capella de les Onze Mil Verges)" dins Catalunya romànica. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1992, v. 20, p. 184

6 Español, Francesca. "El tesoro de Sant Joan de Valls entre els segles medievals i l'època moderna", Quaderns de Vilaniu, [2014, Núm. 66, p. 63

7 Serra, Pere. Epítome histórico del portentoso santuario y real monasterio de Nuestra Señora de Monserrate. Barcelona: Pablo Campins, 1747, p. 463

8 Domènec, Antoni Vicent. Historia general de los santos y varones ilustres en santidad del principado de Cataluña. Girona, 1630, p. 192-193

9 Altisent, Agustí. "Les relíquies de l'altar major de l'església de Poblet", Aplec de treballs, Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 1982, v. 4, p. 189

10 Domènec, Antoni Vicent. Historia general de los santos y varones ilustres en santidad del principado de Cataluña. Girona, 1630, p. 192-193

11 Domenge, Joan; Vidal, Jacobo. "Un tesoro medieval de la Seu de Tortosa" dins Art i Cultura, Història de les Terres de l'Ebre, V, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2010, p. 128

12 Domènec, Antoni V. Historia general de los santos y varones ilustres en santidad del principado de Cataluña. Girona, 1630, p. 192

13 Domenge, Joan; Vidal, Jacobo. "Un tesoro medieval [op. cit.], p. 127-128

14 Sargatal, Ramon. Diccionari dels sants. Barcelona : Edicions 62, 1997, p. 43

ENDINSA'T EN L'ART MEDIEVAL

T'esperem al **Mev**

Plaça bisbe Oliba, 3
Tel. 938 869 360
www.museuepiscopalvic.com

SANT JOSEP ORIOL: PER SOBRE DE LES LLEIS DE LA FÍSICA

Sant Josep Oriol va tenir, o almenys se li atribuïen, capacitats sobrehumanes. Nascut a Barcelona, molt aviat va resoldre seguir una vida religiosa. En les biografies de sant Josep Oriol s'esmenta: "[...] tingué en vida gran fama de sant, de miracler i d'auster; el poble li deia doctor pa-i-aigua (1)". Efectivament, es va doctorar en Teologia i va aconseguir l'ordenació sacerdotal, el 30 de maig de 1676, va cantar la missa nova a Canet de Mar el 29 de juny de l'any següent.

Josep Gros explica: "[...] va començar la pràctica d'una abstinència tan rígida com la que en altre temps havien fets els solitaris del desert, i hi perseverà fins a la mort (2)". El seu dejuni va ser rigorós i només el va trencar en comptades ocasions.

Alguns dels miracles més destacats els va realitzar en el transcurs d'un viatge a Roma on anava per fer-se missioner. A l'anada, després de menjar en un hostel amb un acompanyant que no duia diners per pagar, sant Josep Oriol va superar la seva obligada austeritat; deia Joan Amades: "[...] el sant, sense immutar-se un moment, va agafar un rave que havia sobrat del berenar i en feu tants tallets com monedes calien per pagar el consum efectuat, i els tallets, així que els tallava, anaven caient damunt de la taula i es tornaven monedes (3)". En els goigs de 1955, amb lletra de Josep Massons i Andreu, es relata aquest miracle:

**"No poguent pagar a l'hostal,
per ser pobre, les despeses,
de la creu fent senyal,
d'un rave, a talls feu monedes.
L'hostaler, qui és creditor,
La moneda pren per bona.
Dels electes Senyor
assoliu-nos la corona".**

A Marsella es va sentir malalt i una aparició de la Mare de Déu el va fer tornar a Barcelona. Durant la travessa marítima, que el va dur a la seva ciutat natalícia, va tenir lloc un dels miracles més recordats durant una forta tempesta que feia perillar el viatge; en aquella ocasió sembla que el sant va vèncer la llei de la gravetat descrita per Newton. Amades explicava: "[...] durant el viatge, va desencadenar-se un temporal terrible, que posà en perill la nau (...). La maror no

passava ni el temporal amainava, i aleshores sant Josep va conjurar els núvols i la mar, i al moment va sortir el sol i la mar es tornà plana com una bassa d'oli (4)". Uns goigs de 1875 ho expliquen de la manera següent:

**"De nou á Italia passant,
caygut malalt en Marsella,
vos curá la Verge bella,
y per son orde tornant,
sobre lo barco volant,
calmàreu la tempestat,
Síáunos, Joseph Oriol,
llum, guia y ferm, advocat".**

En uns altres goigs, amb lletra de mossèn Josep Cardona, el fet es relata sense la capacitat ingràvida:

**"Quan torneu en nau velera
gran tempesta al mar s'ha alçat
i el patró salvació espera
Per la vostra pietat.
El vent minva pel prec vostre
I el mar para son braol.
Protegiu a qui us invoca
o Sant Josep Oriol".**

De manera semblant es descriu als goigs escrits per Josep Massons:

**"El llamp ratlla el firmament,
i es congria la tempesta;
al ferotge impuls del vent
el vaixell en perill resta.
A la instància del patró,
fent la creu amansiú l'ona.
Dels electes Senyor
assoliu-nos la corona".**

Una altra facultat de sant Josep Oriol va ser, segons algunes versions, la bilocació. La **Gran Enciclopèdia Catalana** defineix aquest terme com: "[...] presència simultània d'una persona en més d'un lloc" i afegeix que "hom l'atribueix, com a fet miraculós, a alguns sants... (5)". El folklorista Joan Amades narrava un episodi amb les paraules següents: "Una vegada, en passar per la plaça de Santa Anna, trobà la carrossa del marquès de Barbarà, que anava a sortir cap a Mataró. En saludar el marquès i dir-li que ell també anava cap aquella ciutat, el marquès va convidar-lo amb molta insistència perquè no anés a peu i se'ls agregués, a ell i un seu company, en la carrossa. El sant va refusar la invitació" i acabava la història dient: "[...] de molt tros abans d'arribar a Mataró ja van veure'l que estava llegint i resant assegut al peu d'una creu que hi havia, vora del portal, abans d'entrar en aquella ciutat" i resol que "el sant anant a peu hi havia arribat molt més de pressa que el marquès amb la carrossa i un bon tronc de cavalls al trot (6)".

El mateix Amades afegia un altre relat semblant:

“Sant Josep Oriol anava molt a fer oració al convent dels pares carmelites dels afores de Gràcia, o sia on avui en diem els ‘Josepets’. Sempre hi anava a peu, i mai no estava ni un segon pel camí, car just a la mateixa hora que sortia de Barcelona arribava als Josepets, i viceversa”. I acabava: “[...] moltes vegades, diverses persones havien fet la prova rellotge en mà (7)”. D’aquesta facultat se’n fan ressò diferents autors: Fernando Sánchez Dragó en diu que “se’l veia en diferents llocs a la mateixa hora (8)” ; Josep Guijarro descriu que “tot i que va mantenir vida d’asceta, Sant Josep Oriol mai va tenir una percepció des d’una ubicació diferent a la del seu cos físic. La seva etiologia coincideix amb el fenomen de les bilocacions” i acaba dient: “[...] segons la parapsicologia la ment posseeix la capacitat de crear una forma material de si mateixa durant l’experiència (9)”. El mateix autor, però, recull: “[...] el testimoni de mossèn Pere Llagostera afirma que el va veure sortir caminant del convent de Gràcia amb destí a l’església del Pi a tres quart de 12 i a les 12 ja havia fet els 8 quilòmetres del trajecte (10)”.

Més enllà de les capacitats de transport físicament inexplicables, sant Josep Oriol va ser conegut pels seus dots de curació, que va exercir de forma generosa, a l’església del Pi de Barcelona. En els seus darrers anys de vida, va ser pròdig en repartir el do celestial de llevar de les malalties a tot aquell que li ho demanava i que, segons ell, ho mereixia. Se li apropaven tot tipus de persones amb la més diversa forma de defectes. Els goigs escrits per mossèn Cardona així ho recorden:

**“Orbs, tolits, muts, sords, xacrosos,
en tan gra nombre cureu
que els metges en són gelosos
i blasmen del bé que feu,
Per guarir-se, al Pi gent que ora
s’espera de sol a sol
Protegiu a qui us invoca
o Sant Josep Oriol”.**

El 23 de març de 1702 va morir, fet que ja havia profetitzat, d’una pleuresia. El 5 de setembre de 1806 va ser declarat beat per Pius VII i el 20 de maig de 1909 va ser canonitzat per Pius X.

Notes:

- 1 Pladevall, Antoni. “Josep Oriol” Dins: **Gran Enciclopèdia Catalana**. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1987, v. 13, p. 274
- 2 Gros, Josep. “Sant Josep Oriol”. Dins: **Els sants de Barcelona: vides exemplars** (trad. del castellà d’Ignasi Colomer). Barcelona : Balmes, 1970, p. 79
- 3 Amades, Joan. **Costumari català: el curs de l’any**. Barcelona: Salvat, 2001, v. 3, p. 178
- 4 Amades, Joan. **Costumari català: el curs...** [op. cit.]p. 177
- 5 “Bilocació”. Dins: **Gran Enciclopèdia Catalana**. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1987, v. 5, p. 58
- 6 Amades, Joan. **Costumari català: el curs...** [op. cit.]p. 179
- 7 Amades, Joan. **Costumari català: el curs...** [op. cit.]
- 8 “Josep Oriol, San”. Sánchez Dragó, Fernando. **España mágica**. Madrid: Espasa, cop. 1997, p. 354 i 355
- 9 Guijarro, Josep. **Guía de la Cataluña mágica**. Barcelona: Martínez Roca, 1999, p. 117
- 10 Guijarro, Josep. **Guía de la...** [op. cit.]p. 116

Els grans temples religiosos, monestirs i catedrals, han gaudit de disposar els seus reliquiariis en capelles. I, com sembla evident, han estat anomenades “les capelles de les relíquies”. A més, si es disposava d’un cos sant que havia rebut sepultura en aquell lloc – generalment un bisbe o arquebisbe o algun altre religiós canonitzat–, es feien mereixedors d’una capella pròpia més o menys ostentosa.

L’antiga sala capitular de la catedral de Barcelona es va convertir, el 1676, en l’espai on s’habilitaria la capella de Sant Oleguer (c. 1060-1137), bisbe de Barcelona i arquebisbe de Tarragona. Aquesta adequació de la sala com a reliquiari, on es va dipositar el cos del sant, es va iniciar arran de la seva canonització el 25 de maig de 1675 per Climent X.

La tomba, en primer lloc situada al claustre de la catedral, va traslladar-se a l’interior del temple a mitjan segle XIV, on es va dipositar el cos l’any 1380. (1) Aquest darrer pas suposava l’**elevatio** o **translatio corporis** a l’espera de la canonització efectiva.

A la part exterior, visible des de l’actual capella del Santíssim i sobre l’altar, es pot contemplar l’escultura del sant en alabastre (2), en posició jacent, feta per Pere Sanglada a principis del segle XV. Aquest obra gòtica cobreix l’urna barroca on reposa el cos del prelat –que la tradició considera incorrupte– i que forma part d’un cambril amb accessos laterals. La petita cambra està decorada amb talles de marbre i jaspi i una cobertura de fusta en què destaquen les pintures amb escenes de la vida de sant Oleguer, iniciades pel pintor Antoni Viladomat i acabades per Manuel Tramullas. (3)

Notes:

1 Flórez, Enrique. **España sagrada**. Madrid: Imprenta de Antonio de Sancha, v. 29, 1775, p. 276

2 Barral, Xavier. **Les Catedrals de Catalunya**. Barcelona: Edicions 62, 1994, p. 55

3 Regàs, Ricard. **Catedral de Barcelona**. Sant Lluís, Menorca: Triangle Books, 2018, pp. 80-84

EL PEU VIGATÀ DE SANTA ESCOLÀSTICA

L'església vigatana tenia en consideració una santa, l'única d'entre els seus sants patrons. Més aviat la considerava copatrona, patrona secundària, o en el llenguatge eclesiàstic, 'menys principal'.

Es tracta de santa Escolàstica, fou la germana de sant Benet: "[...] consagrada des de la seva infància a Déu, va mantenir una perfecta unió espiritual amb el seu germà, a qui visitava una vegada l'any a Montecasino, a la regió italiana de Campània, per passar junts una jornada de santes converses o alabances a Déu."⁽¹⁾ Va néixer, aproximadament, l'any 480, i va morir el 547.

Louis Réau comenta que el seu cos hauria estat transportat el segle VII, juntament amb el de sant Benet, al'abadia francesa de Fleury -nom que antigament tenia el monestir Saint-Benoit-sur-Loire i que aleshores va adoptar aquest nom; posteriorment, segons el mateix autor, les restes haurien anat a mans del bisbe de Le Mans que les hauria dipositat a l'església de Saint Pierre de la Court.⁽²⁾

L'any 1032, en el sermó de les relíquies dipositades a Santa Maria de Ripoll, el bisbe Oliba ja esmentava les relíquies dels dos germans, Benet i Escolàstica (d'aquesta darrera n'era un bocí de vel) que havien estat trameses per l'abat Gauzlí des de Saint-Benoit-sur-Loire. ⁽³⁾ La seu de Vic, però, s'honorava de posseir una relíquia insigne de la santa: es tractava de tot un peu.

Es desconeix des d'on i per quin camí el peu dret de santa Escolàstica va arribar a Vic, però ja n'hi ha constància el 1475 quan el vicari general del bisbe va proposar que se li augmentés el ritu pel fet mateix de posseir-ne la relíquia. La informació més important la donava Josep Gudiol.⁽⁴⁾ El 23 de març de 1556, el bisbe Aciscle Moya de Contreras (1554 - 1564), en visita pastoral a la catedral de Vic, va anar a veure les

GOIGS
DE LA GLORIOSA SANTA ESCOLÀSTICA VERGE,
GERMANA DE SANT BENET,
lo peu de la qual se venera en la iglesia catedral de Vich, de qual bisbat es patrona.
CUAL FESTA SE CELEBRA EN LO DIA 10 DE FEBRER.

les relíquies guardades darrere l'altar major i consta que en una caixa hi havia la relíquia de santa Escolàstica; igualment donava compte el bisbe Pere Jaime (1587 – 1597) quan deixava constància d'haver vist una capsula de fusta que duia el nom de **Pes sancte S. Escolastice virginis sororis sancti benedicti abatis**.

A partir de 1634, el Capítol va decidir encarregar un reliquiari a un argenter per tal de dignificar degudament les restes. Els treballs van ser encomanats a l'argenter vigatà mossèn Salvador Serrarols que a mitjan 1633 ja estava enllestint una figura de santa Escolàstica on preveia un encaix per ubicar-hi les restes del peu. El 22 de març de 1634 va entrar aquest preciós treball d'orfebreria. Gudiol també esmenta que, en inventaris dels segles XVII i XVIII apareix aquesta imatge, però que va desaparèixer el 1810 durant la Guerra del Francès. En ple segle XIX, les restes santes es van posar en un reliquiari de fusta daurada i de forma pedicular que va ser l'estoig on va restar fins a la Guerra Civil espanyola de 1936; en aquesta època, acabava Gudiol dient: "[...] el peu està faltat del dit gros presentant-se embolicat per un paper

semitransparent". Aleshores estava situat en una muntura en forma de sandàlia d'argent daurat. Després de la guerra es perdria relíquia, reliquiari i culte.

La figura escultòrica de santa Escolàstica era, juntament amb les dels altres patrons, a la part alta de la catedral des del 1803 fins al 1936.

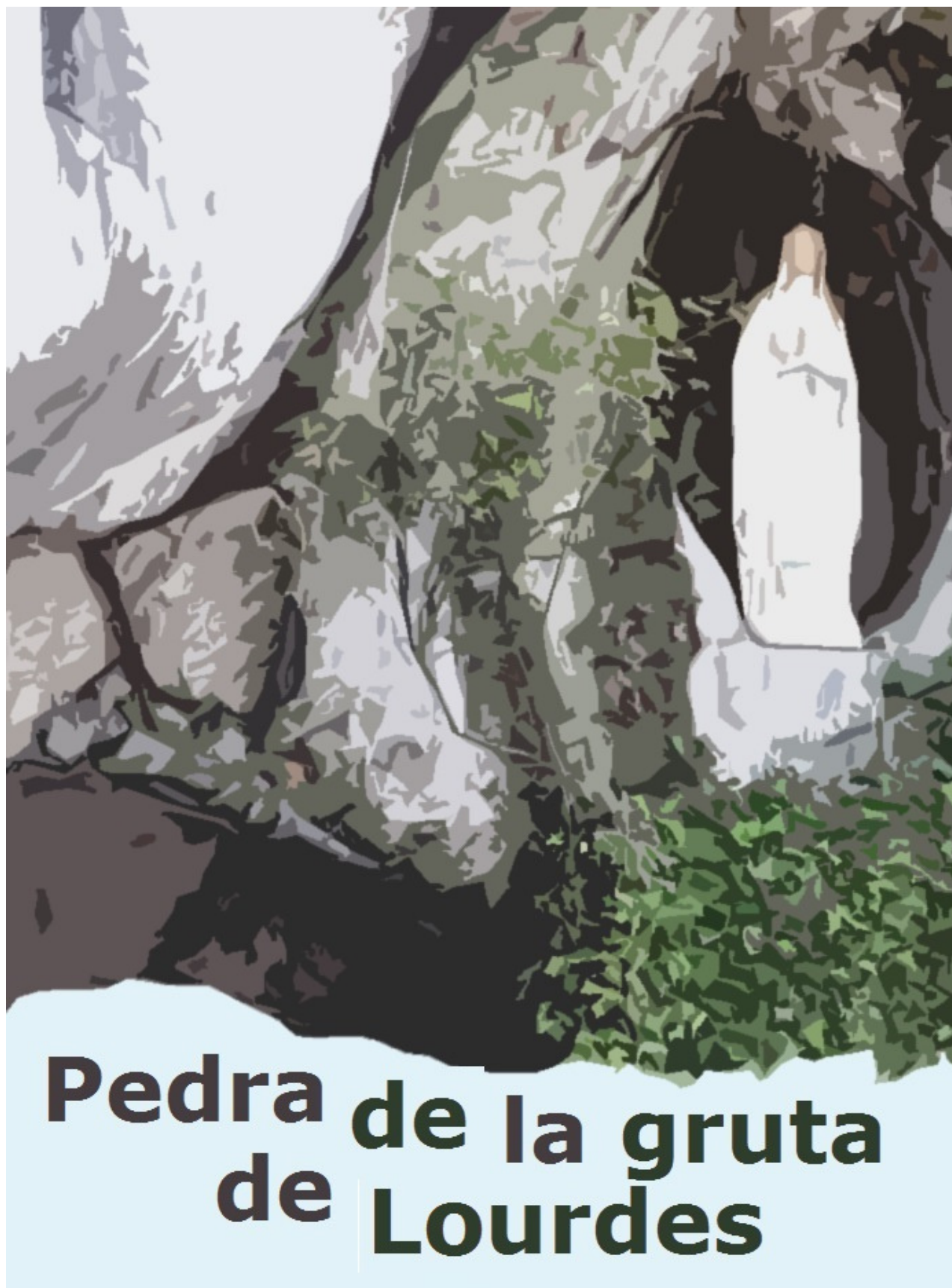
En l'edició d'uns goigs de 1872, es recordava el fet:

De Vich en la Catedral
un peu vostre se venera,
y tot lo Bisbat espera
de vos auxili especial,
com á Patrona amorosa
[...].(5)

Notes:

- 1 "10 de febrer", dins *Martirologio romano*. Basauri: Coeditores Litúrgicos, 2007. p. 157
- 2 Réau, Louis. *Iconografía del arte cristiano*. Barcelona: Ed. del Serbal, 2002, tom 2, vol. 3, p. 455
- 3 Junyent, Eduard. *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992, p. 325-326 (doc. 14)
- 4 Cudiol, Josep. "La relíquia de santa Escolàstica", *Gazeta de Vich*, n. 2134, any 1920 [s. p.]
- 6 *Goigs de la gloriosa santa Escolàstica verge, germana de sant Benet, lo peu de la qual se venera en la iglesia catedral de Vich, de qual bisbat és patrona, cual festa se celebra en lo dia 10 de febrer*. Barcelona: Estam. De Lluís Tasso, 1872

La devoció per la Mare de Déu de Lourdes és indubtablement present al nostre país. Ho demostren els pelegrinatges organitzats per les diverses hospitalitats diocesanes i les visites particulars al santuari marià gascó de la Bigorra occitana.

L'aigua de Lourdes, a la qual s'atribueixen unes propietats beneficioses per a la salut, és la relíquia més habitual que els pelegrins s'emporten d'aquell indret. No difereix gaire, en essència, de l'hàbit que tenien els devots medievals quan recollien l'oli que cremava davant determinades tombes de sants i que transportaven en petites ampolletes de plom.

Les restes de la pedra de la gruta de Massabièla, on Bernadeta Soubirous va afirmar haver vist la mare de Déu en divuit ocasions el 1858, és una relíquia excepcional. La conservació de l'entorn, amb les actuals mesures preventives, no permet l'extracció d'aquest element de les parets de la cova; només en circumstàncies realment singulars es permet aquesta operació i sota la supervisió meticulosa de les autoritats eclesiàstiques. El santuari de Lurdes del municipi de Prats de Lluçanès preserva un generós fragment de roca de la gruta de Massabièla. Aquest temple, situat a 741 metres d'altitud i en un punt elevat que domina l'entorn, és considerat la primera capella del país que es

va dedicar a l'advocació mariana. La construcció és de l'any 1881, amb una ampliació el 1958.

Les obres d'aquesta darrera data es van culminar amb la col·locació d'una veritable relíquia que es pot admirar a l'interior del temple. Una nota aclareix la significació i importància:

“Aquesta pedra fou extreta de la Roca de la Gruta de Masabièla, de Lurdes, i duta ací en ocasió d'inaugurar-se l'ampliació del Santuari, l'any 1958. El bisbe de Tarba i Lurdes ho acredità amb una carta autògrafa”.

El prelat Pierre-Marie Théas, que va exercir el càrrec entre 1947 i 1970, va signar el document, com a forma d'autèntica, el 23 de maig de 1958.

Les suposades reliquies de sant Pacià

La figura de sant Pacià (c. 310 – c. 390), segon bisbe documentat de la diòcesi de Barcelona, llueix amb força en el panorama de la Hispània cristiana del segle IV. La seva llarga vida, que va cobrir gairebé tota la quarta centúria, va deixar testimonis de la seva vàlua com a escriptor i com a defensor de les tesis més ortodoxes de la incipient doctrina cristiana. En la seva defensa dels valors morals cristians cal destacar, com ho va fer sant Jeroni, l'obra *Cérvol*, dirigida a denunciar les pràctiques festives dels pagans barcelonins; a més, en destaquen les cartes adreçades als novacians.

La tradició situa l'enterrament del prelat a l'església dels sants Just i Pastor. Àngel Fàbrega explicava que el bisbe barceloní Juan Dimas Loris (1576-1598), en plena època postridentina, es va proposar la promoció i el culte dels sants de la ciutat. Amb aquest propòsit, va comptar amb la decidida col·laboració del jesuïta Pere Gil (Reus, 1550 - Barcelona, 15 de setembre de 1622). Entre aquests sants, es va procurar la localització de les relíquies de sant Pacià. Àngel Fàbrega afirmava: "[...] quan es va creure en 1593 que aquestes havien estat trobades a l'església dels sants Just i Pastor, [Pere Gil] va intervenir personalment amb el bisbe en la identificació de les restes que es creien del gran bisbe de Barcelona, encara que el seu perspicaç sentit crític li va impedir reconèixer-los com a autèntics."(1)

Aquests dubtes es van traslladar, també, a l'actuació del bisbe Dimas després de trobar l'arca que uposadament preservaven les restes del bisbe sant. Així ho explicava Jaume Villanueva: "El prelat, després de diverses diligències, es va resoldre a obrir-la el dia 3 de juny de 1593. I encara que s'hi van trobar gran part dels ossos d'un cos humà, i dos o tres trossos de tela, com tafetà vermellós; mes no van trobar rètol ni cap altra cosa per on poguessis rastrejar que fossin relíquies de sant Pacià. El prudent bisbe va tenir per convenient traslladar el que s'havia trobat a una arca nova i dipositar-ho tot en la sagristia de la mateixa església de Sant Just. I content amb el fet, i amb haver dotat bé la festa del sant a la catedral, va manar finalment que l'enterressin a peu de l'altar. Això va donar motiu perquè en l'any 1600 es declarés la seva festa per precepte a Barcelona, i que es tractés de formar procés sobre la identitat d'aquestes relíquies amb l'ocasió d'alguns miracles. La veritat és que des de l'any 1654 es troben col·locades aquestes relíquies, i en pública veneració, en aquesta església, tot i que ningú ha vist, ni ha estat possible trobar, el decret que va autoritzar aquesta translació i elevació." (2) I és així com encara avui, sota l'altar i la capella dedicats al bisbe escriptor, hi ha una urna amb les suposades restes de sant Pacià on, precisament, consta la inscripció **sancti Patiani exuviae** (relíquies de sant Pacià).

Notes:

1 Fàbrega, Àngel. "El P. Pedro Gil SJ (+1622) y su colección de vidas de Santos", *Analecta Sacra Tarraconensis*, núm. XXXI, 1958, p. 6

2 Villanueva, Jaime. *Viage literario a las iglesias de España*. Madrid: Imprenta de la Real Academia de la Historia, 1851, v. 18, p. 61-62

EL TEMOR DE SANT ROMUALD

Sant Romuald formava part del grup de venecians que, juntament amb el dux de la capital del Vènet, Pere Orsèol, va fugir de la ciutat. Tot seguint l'abat Garí es va retirar als voltants de Sant Miquel de Cuixà per viure vida eremítica.

El folklorista Joan Amades explicava un curiós relat sobre la molta estima que els piadosos de la contrada tenien per sant Romuald: "La gent del Pirineu sentia una devoció i una admiració molt fortes per sant Romuald, i temia que un bell dia no se n'anés del

monestir per sempre més i amb la seva absència perdessin la seva font de gràcia i el seu do d'inacabable virtut". El pensament d'aquests "amorosos" veïns va ser sorprenent: "A causa d'aquest temor decidiren matar-lo, per tal de tenir així la seguretat de posseir les seves **relíquies**, que consideraven portadores de bé i de favor diví". Malauradament, la maniobra no els va sortir bé: "La conjura va arribar a oïda del sant, que decidí fugir una nit i d'amagat, a fi d'evitar que l'assassinessin per excés d'estimació."(1)

Fos per aquesta raó o qualsevol altra, sant Romuald va marxar de Sant Miquel de Cuixà després de deu anys de fer-hi estada. El 988 es va dirigir a la ciutat italiana de Ravenna per no tornar més.

Nota:

1 Amades, Joan. **Costumari català: el curs de l'any**. Barcelona: Salvat, 2001, v. 1, p. 742

BESALÚ MOSTRA EL RELIQUIARI DE SANT VICENÇ

El passat diumenge, 24 de gener de 2021, l'església parroquial de Sant Vicenç de Besalú va celebrar la festa del seu sant titular. La celebració va comptar amb un acte de gran importància patrimonial: la museïtzació del bust de sant Vicenç, capellà i màrtir. La relíquia formava part del patrimoni religiós del temple des de finals del segle XIV.

El doctor en lleis, Pere Rovira, mort el 1413, en va fer donació a la comunitat de preveres després d'aconseguir les restes sàcres al monestir de Sant Serni de Tavèrnoles (Alt Urgell). El bisbe de Girona, Berenguer d'Anglesola, va autoritzar el culte a un sant que, per la dificultat d'identificar-lo amb els sants homònims coneguts, se'l va relacionar amb l'ofici de capellà i aquesta condició ha acompanyat el seu nom.

La recuperació i dignificació del reliquiari, situat prop del sepulcre del mateix Pere Rovira, ha estat la culminació d'un procés que es va iniciar el 2008. Aleshores, es va estudiar i es va obrir el reliquiari que es va datar entre 1393 i 1400, amb la base de fusta, possiblement posterior, és massissa, cisellada i buida parcialment; el cap és de plata, repussada i cisellada. El conjunt té les mides de 43 x 31,5 x 18,5 cm. A l'interior es va identificar un os de crani de 12 x 5 cm i un paper en forma de farcell amb pols a l'interior i les lletres: "Al magnífic mossèn Silvestre Bellsolà que Déu salvi en Besalú". El mal estat d'alguna de les parts del bust va recomanar-ne la restauració. Després de restar en custòdia del Museu d'Art i del Bisbat de Girona, fa un parell d'anys, l'Ajuntament de Besalú va encomanar al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya el condicionament de l'obra artística per a l'exposició pública.

(Agraeixo la comunicació de la informació i la cessió de les imatges a Joan Balateu)

@ Joan Balateu

@ Joan Balateu

FEBRER

1540.- Una gota de sang raja de la Veracreu de Cervera, en prendre-se'n un tros com a relíquia per a la ciutat. Aquest misteri miraculós es recorda en la festa major del Santíssim Misteri

1586.- El papa Sixt V canonitza Hermenegild, fill del rei visigot Leovigild, que la tradició considera que va ser mort a Tarragona

1682.- El Consell de la Vila de Mataró acorda demanar les relíquies de les santes Juliana i Semproniana, suposades mataronines, al monestir de Sant Cugat del Vallès

1689.- Una processó provinent de Vic amb la Mare de Déu del Bonsuccés visita Torelló per primera vegada en petició de pluja

1770.- El Vicari general de la diòcesi de Barcelona, Dr. Jaume Roig, dóna llicència per exposar públicament les relíquies insignes del màrtir sant Felicià

1782.- A causa d'una gran sequera, es porta en processó les relíquies de sant Eudald al monestir de Ripoll i l'endemà es torna a la seva església de la qual és titular

1811.- És lliurada als arxivers de l'església de Santa Maria de Mataró d'una relíquia de sant Tomàs d'Aquino amb la llicència atorgada pel bisbe de Barcelona, Pere Díaz, per exposar-la públicament

1878.- Se celebra una processó amb la Mare de Déu del Bonsuccés cap a Torelló per visitar sant Fortià

1916.- Mor al bisbe de Vic Josep Torras i Bages

1934.- Beatificació d'Antoni Maria Claret per Pius XI, arquebisbe de Santiago de Cuba i de Trajanòpolis, fundador dels Claretians

MARÇ

1036.- Un any després de la seva mort, el bisbe Ermengol d'Urgell és qualificat de "episcopus venerandus Ermengaudus"

1529.- Processó dels Sants Màrtirs, Llucià i Marcià, de Vic al santuari de la Mare de Déu de la Gleva

1535.- El capítol catedralici de la Seu d'Urgell reorganitza la disposició d'altars amb especial relleu els de sant Ermengol i sant Ot

1602.- Els bisbes de la Tarraconense eleven una súplica al papa Climent VIII per tal que atorgui el decret de canonització a sant Bernat Calbó

1619.- S'institueix una festivitat per commemorar la deposició de la Sagrada Forma del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses

1620.- La vila de Centelles fa solemne rebuda de la relíquia de santa Coloma

1622.- Canonització del beat Ignasi de Loiola, fundador dels Jesuïtes, per Gregori XV

1623.- L'arquebisbe de Càller signa l'autèntica de les relíquies dels Sants Màrtirs de Vilassar de Mar

1673.- Antoni Pasqual lliura les relíquies de sant Fèlix a l'església de Santa Maria d'Arenys.

1683.- Processó amb els Sants Màrtirs, Llucià i Marcià, al santuari de la Mare de Déu de la Gleva

1699.- El papa Innocenci XII concedeix indulgències a la Confraria dels Sants Màrtirs de Vilassar de Dalt

1823.- Processó amb els Sants Màrtirs, Llucià i Marcià al santuari de la Mare de Déu de la Gleva

FEBRER

2

Sant Felicià, màrtir, venerat a Mataró

5

Santa Calamanda, verge i màrtir, venerada a Calaf

6

Sant Amant, bisbe, venerat a Perpinyà

Santa Dorotea, verge i màrtir, venerada a Capellades

Santa Dorotea, verge, venerada a Barcelona

Festa del Sant Misteri de Cervera

7

Sant Romuald, abat, venerat a Sant Miquel de Cuixà

9

Sant Nebridi, bisbe d'Ègara / Terrassa

Sant Miguel Febres Cordero, que morí a Premià de Mar

10

Santa Escolàstica, verge, amb una relíquia venerada a Vic

Santa Sotera, suposada màrtir de Palamós

11

Festa de la Mare de Déu de Lourdes

12

Santa Eulàlia a Eulària, verge i màrtir, venerada a Barcelona

Santa Júlia i sant Feliu, màrtirs, companys de santa Eulàlia

14

Santa Felícula, sant Víctor, Vidal o Vital i sant Zenon, màrtirs,
venerats a Santa Maria de Serrateix

Sant Valentí, bisbe i màrtir, venerat a Navarces

Sant Valentí, prevere i màrtir, venerat a Ribes de Freser

20

Beat Maurici Proeta, nascut a Castelló d'Empúries

21

Santa Irene, verge, suposadament nascuda a Argelaguer

26

Santa Paula Montal, verge i fundadora

MARÇ

3

Sant Medir, màrtir pagès, venerat al Vallès

Sants Celoni i Ermenter, màrtirs, venerats a Cardona

4

Sant Eteri, suposat primer bisbe de Barcelona

6

Sant Oleguer, bisbe de Barcelona i arquebisbe de Tarragona,
amb el cos a la seu barcelonina

8

Sant Teòfil, màrtir, venerat a El Noguer de Segueró

9

Sant Pacià, bisbe de Barcelona

13

Sant Urbà, màrtir, venerat a Barcelona

15

Santa Madrona, verge i màrtir, venerada a Barcelona

Festa del Sant Dubte d'Ivorra

18

Sant Salvador d'Horta, nascut a Santa Coloma de Farnés

Sant Feliu, diaca de Girona

20

Sant Benet, màrtir, amb relíquies de Sardenya i venerat a
Martorell

23

Sant Josep Oriol, prevere, fill de Barcelona

Sants Domici i Esparqui, santes Pelagia, Aquila i Teodora
venerats a Tarragona

26

Sant Brauli, bisbe de Saragossa, nascut a Girona

27

Sant Filetó i santa Leda, amb els seus sants fills Macedoni,
Teoprepida, Amfiloqui i santa Crònidas, màrtirs, venerats
a Barcelona

9 de FEBRER

Sant Miguel Febres Cordero (Cuenca, Equador, 1854- Premià de Mar, 1910), religiós congregació dels Germans de les Escoles Cristianes.

23 de MARÇ

Sant Josep Oriol (Barcelona, 1650–1702), prevere.

Guigs a laor de

SANT MIQUEL FEBRES CORDERO

DE LES ESCOLES CRISTIANES
CO-TITULAR DE LA PARRÒQUIA DE SANT CRISTÒPOL
PREMIÀ DE MAR. ARQUEBISBAT DE BARCELONA

Alhuyen-us del pecat i guieu-mos cap al Cel, Sant gloriós, germà Miquel.

En el si d'una família de profunda anel cristiana vingüreu al món un dia en terres equatorianes.

La mà d'una santa mare us mostra el camí vers Déu; el seguïreu amb confiança sota el signe de la Creu.

Vingüreu una infantesa malaltosa, amb alegria, entre estudis, sacrificis i la devoció a Maria.

Ella estimà la puresa del vostre esperit d'infant que enriqueix amb la Cíticia en amar fer-vos més gran.

Jolós vàreu decidir consagrar la vida a Déu per a ensenyar el Camí als joves de tot arreu.

Una gran congregació: la dels Germans laicals dels de les Escoles Cristianes, us acollí amb il·lusió.

Un any portava a Premià el noviciat d'on sortien aquells mestres que anaven a la terra americana.

Hi vingüreu amant i involucrats amb pacifecia religiós, virtuts i ciència en aquell ardui jovent.

Homos d'alta vocació, d'un entusiasme sens mida, que rebereu amb fruïció: vostres minuts de vida.

En una trista ocasió, una Trágica Setmana es desfermà la passió i devastà nostra Pàtria.

Però la protecció del Cel llurà la Comunitat de perill i adversitat en situació tant cruel

Passarem encara uns mesos i Déu misericordiós us cridà al seu cosat; vers Ell pujàreu gloriós,

posant fi a una existència viscuda en la fe i l'amor, la virtut i l'oració, davant la sublim Presència.

Ara són vostres exemples guia i llum de professors; ajudeu nos a comprendre la muerant cap al Cel, amb Vos.

Text: Sergi Tordí i Guisà - Música: Teresa Maria Riera i Torrell - Lletra: Ramon Albaladejo i Cusà - Col·laborador: Antoni Domènec i Vall

ORACIÓ: Déu i Pare nostre: per la intercessió del gloriós Sant Miquel, de les Escoles Cristianes, concedeix nos que sapiguem imitar-lo. Fou també que el vostre rebu una educació completa i equilibrada que els faci ciutadans dignes i cristians responsables. Per Crist, Senyor nostre. Amen.

GOIGS

EN LAOR DE SANT JOSEP ORIOL

Ahorint-lo quasi ans d'hora d'una més feliç breu fugida, que en Vós regne l'esperit font la cura de servidors, per ço el Cel vos ennobla que hi teniu al·la el tresor.

Vostre cor massa gran era per enlla a l'arribada del metall, que a damonació va moment per la doctora; com d'ací res vol ni repers al el deig en lloc solter.

Dant a Déu tota la gèlita humil sempre i abastat, a l'interior haves reat per ennobla la victòria; el nit de vosta habilita de ser fer amb els fil d'ac.

Entre espies com un lliç, vosta vida, en tota moments, fons cadens de tuerment; que abastien amb delit; d'Vós tení el mèl tal enutrit, què ha de fer el pecador?

Quen meix, fora de mida, vostre cor massa el vol (massa gran si per el sol ha de començar sa vida); des del Cel la Verge us crida amonant: vostre fervor.

Se vos d'alta, encanadava vos rendit; i a la Glòria per la vosta breu tornat on Déu vos fa, en penyes per el cel que us es deves, dels més nostre gèlita.

Vostre cor dis que entreja per les flames de l'inter, fins va a fora la sanctor d'aquell font que hontuici; si, si al mèl que fondeja li ennobla ennobla!

L'huy del mèl, hantura extores començat vers els sanctor amb el Rei de terra i Cel; que us enut damunt les nubes; job, que en deure ser de bones les conuenes del Sempit!

A l'interior on aquells un consel les demanat: que agra vosta claritat fons el Sol de Maria; del Palau l'Esclauia vos fa dir: Quina dolçor!

Pec, després, abandonada la Vall vosta, Cel ensins, fins que arribi de vostres emprems una volada, l'ànima a la Font de l'Àmor.

Des del Cel on pujaieu a regnar per sempre més, no oblidet, com hontuici, els que act en el mèl delit; com en vida vos reguieret albequeu nos el tresor.

TORNADA

Pels amb tanta fe i amor vos vistes brillant corona començat més fe i amor al Rei de Barcelona.

V/. Els seus sacerdots en reuerència de justícia.

R/. I els seus sants se n'alegren (s'alegren).

ORACIÓ

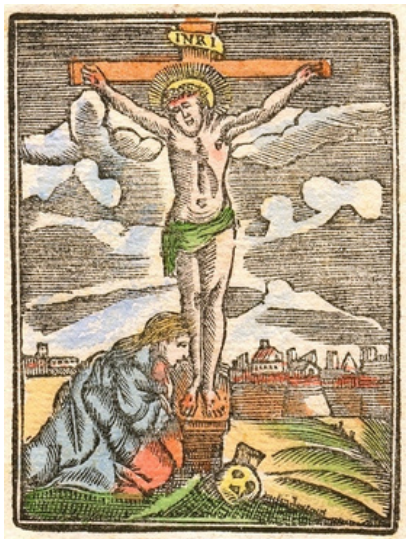
O Déu, que heu distingit el vostre confessor sant Josep amb el de d'una abstinència admirable i la gràcia d'haver purificat. Feu que en aquest mèl ens abastem dels peccats per poder rebre en el cel la paga de la penitència. Per Crist sempre nostre. Amen.

Letra de sant Estil·la Acuña. Música de mestre Antoni Domènec i Vall. Lletra de mestre Ramon Albaladejo i Cusà. Lletra de mestre Ramon Albaladejo i Cusà. Lletra de mestre Ramon Albaladejo i Cusà.

Diposit legal: 8. 1910. 1910. Diposit legal: 8. 1910. 1910.

PROPER NÚMERO: 28 DE MARÇ DE 2021

ESPECIAL SETMANA SANTA

LES VERACREU
LES SANTES ESPINES
LA SANTA FÍMBRIA
ELS MIRACLES EUCARÍSTICS

I MOLTES SECCIONS MÉS...

SUBSCRIPCIÓ GRATUÏTA A:

[HTTP://WWW.JOANARIMANYJUVENTENY.CAT/SUBSCRIPCIÓ-REVISTA/](http://www.joanarimanyjuventeny.cat/subscripcio-revista/)

Voleu accedir a números anteriors?
(clicqueu)

RELIQUIÆ
SANCTORUM
IN CATALONIA

DIRECCIÓ:
JOAN ARIMANY I JUVENTENY

<http://www.joanarimanyjuventeny.cat/Autoria/Contacte> © 2021 joan arimany juveneny

Correcció:
**CONSORCI PER A LA
NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA**
CNL d'Osona - OC de Manlleu

AGRAÏMENTS:

JOAN BALATEU, JORDI BLANQUÉ, CARMÉ COMAS, DANI FONT, ANNA HOMES, GUILLEM MERCADAL, NORA VELA.
MUSEU EPISCOPAL DE VIC I CATALONIA SACRA.